

ORMANLARIN İNSAN RUHUNA TESİRLERİ

Prof. Dr. Rasim ADASAL

İnsan, her tarihi döneminde tabiat yani çevresiyle sıkı ilişkilerde bulunmak zorunda kalmış ve "Ekoloji" terimi altında çok önemli, çok yönlü bir bilim niteliğini almıştır. İlk insanlar olağan bir hayat dürtüsü ve yaşama ihtiyacı ile tabiata sahip olmak, onu işlemek, ondan gelen bazı tehlikeleri önlemek ve tersine onun çeşitli nimetlerinden yararlanmak ustalığını elde etmişler ve çevreyi bir taraftan terbiye etmeyi yani işleme, bir taraftan da korumayı öğrenmişlerdir. Suyu, havayı, ışığı, bütün enerjileri, çeşitli yiyecekleri ve çok renkli görüntüleri ve manevi huzurlar veren ve fakat zaman zaman çeşitli fonksiyonlarının yarattığı bazı öldürücü yıkımlara da sahneler teşkil eden tabiatı insan sevdiği kadar ondan korkmuş, lakin bir çeşit ululaştırma ile ona tapmış ve bazı elemanlarına Tanrılık bile bağlamıştır.

İnsanlar zamanla tabii çevreleri yanında ve içinde (Medeniyet) eserleri olarak barnakları, kentleri, anıtları, tapınakları barajları, fabrikaları, operaları, okulları kurmuşlar ve bu kentleşme çok hızlı nüfus artımı ile, başta kitle açıkları olmak üzere, birçok sorunlar meydana çıkarmıştır.

Bunlar arasında "Çevresel Yıkım" genel ismi altında toplanan ve tabiatı dejenereliklere, bozukluklara uğratan fenomen hiçbir tarihi dönemde zamanımızda olduğu kadar bir tehlike teşkil etmemiştir. Bu insanlığı en çok tehdit eden, hakkında en çok konuşulan ve yazılan bir konudur. Sosyologlar, bilimler, düşünürler şu genel soruyu soruyorlar: Acaba: 2000 yılında insanlığın durumu ve dünya medeniyetinin kadri ne olacaktır? Bunun

etrafında iyimser ve kötümser teoriler her tarafta tartışılmaktadır.

İstanbul'da bir Yayınevi'nin daha çok okul öğrencileri için yayınladığı aydınlatıcı el kitapları arasında "Medeniyet" ismini taşıyan bir broşürün ilk konusu "Tabiat hastadır, onu kurtaralım ve koruyalım" başlığını taşımaktadır. Çok açık bir dille şu kaygılar belirtilmektedir:

"Hayvanlar, bitkilerden bir çoğu her gün ölüyorlar ve yok oluyorlar" İçtiğimiz su, nefesle içimize çektiğimiz hava her gün daha kirli olmakta, denizler bile zehirlerle dolmaktadır. Tabiatın bu derece bozulması karşısında insanlar aym oranda kaygı ve ilgi göstermiyorlar. Bazı hayvan türleri tamamen ortadan kaybolmuşlardır. Ayı gibi belirli hayvanlar bile yaşadıkları bölgelerde günden güne tükenmektedir. Bir çok nadir hayvanlar kürkleri için avlandıkları cihetle, tükenmek üzeredirler. Bitkisel türler, daha az dikkati çekmek üzere, günden güne yok olmaktadır.

400 yıl önce ABD'de ormanlar dört yüz milyon hektarlık bir alan kapladığı halde, bu gün bu üçyüz milyon civarındadır. Dünyanın birçok yerlerinde her yıl milyonlarca orman yanmakta, odun ve kereste ticareti için bunların yerine yenileri kolay kolay yetişmemektedir. Kentlerin etrafında yeşil alanlar yerini dev apartmanlar ve endüstri binaları almakta, deniz kıyıları kent benzeri sitelerle dolmakta ve plajlarda insanlar dirsek dirseğe değinmek üzere yüzebilmektedir. Herhalde dünyamızın toprakları tehlikeli hastalıklar geçirmektedir. Toprak sağlığı, su rejimi, bitkilerin diğer canlı varlıklar gibi geleceğe doğru

uzaması iklim temizliği... gibi fonksiyonlar bakımından en önemli rolü orman teşkil etmektedir.

ORMANLARIN ÇEŞİTLİ ROLLERİ:

Dünya üstünde tabii olaylar arasında en iyi gelişmiş ve işlenmiş olan orman hayatıdır. Bu en doğurgan ve çevreyi en fazla etkileyen tabiat elemanıdır. Dünya ormanları toprakların % 28'ini kaplarlar ve bu suretle dünya yüzünün onda birini teşkil ederler. Özellikle enerji kaynaklarının ve olanaklarının artmış olduğu geçen asırda önceki çağlarda ormanların yakıt maddesi olarak odun verimi ne olan rolleri çok daha önemli idi. Gerçi zamanımızda da bu henüz küçüksenecek durumda değildir. Fakat herhalde ormanların hayati fonksiyonları çok daha çeşitlidir ve fizik, iklimatik, biyolojik, psikososyal nitelikte çok yararlı etkileri de vardır. Bunlardan fizik ve biyolojik olanlarını, diğer konuşmacılar işleyecekleri için, biz ancak konumuzun içinde bunları hatırlatacak kadar özetliyoruz:

A- Ormanların çevrelerindeki iklime ve su rejiminin düzenine olan etkileri son derece önemlidir. Bunlar toprağı yağmur sularının daha iyi süzülmesi için hazırlarlar, zararlı su taşkınlıklarını önlerler. Orman güneşe, yağmura, rüzgarlara karşı ideal bir koruma işlemi yanında donmaların ve kar çözülmesinin etkilerini yumuşatır ve dağlarda heyelanlara karşı en iyi bir koruma teşkil eder. Kar erimesi ormanlık yerlerde, çıplak topraklarda olduğuna kıyasla iki kez daha ağırdır. Ormanlar yağmur sularının düzeninde önemli bir rol oynarlar ve büyük tabii sinterler olarak, fazla suları emmek suretiyle ölçülü bir su dağıtımını sağlarlar. Orman tabii bir süzgeç olarak kirli havayı da temizler.. Paris gibi büyük bir kent dolayındaki orman çevresinde şehir merkezlerinde olduğundan % 40 daha az duman ve 2/3 derecesinde daha az zehirli hava teneffüs edilir.

B- Ormanların biyolojik fonksiyonları da küçümsenmeyecek kadar değerlidir. Bu gün ormanlar vahşi hayvan hayatının

birçok bitkilerin, canlı varlıkların bereketli, koruyucu sığınaklarıdır ve özellikle vahşi hayvan türlerini geleceğe doğru uzatırlar.

ORMANLARIN PSİKOSOSYAL FONKSİYONLARI

En eski zamanlarda bile bütün insan toplulukları, çeşitli yararlı işlemleri ve nimetleri itibariyle ormanlara büyük önem vermişler ve bunların yanında ve içinde zaman zaman yaşamak suretiyle dinlenmesini sevmişlerdir. Özellikle insanların motorlu araçlarla dünyanın en uzak köşelerine az zaman içinde gidebildiklerinden beri, ormanların sosyal ve turistik fonksiyonları da önem kazanmıştır. Bunlar yalnızlık sığınakları, fizik ve manevi huzur sağlayıcı ideal dinlenme yerleridir. Tabii karakterleri ve görüntüleri, içlerindeki çok zengin hayat sahneleri itibariyle burada yaşayanlara veya bir süre için buraya gelenlere manevi huzur olanaklarını sağlarlar ve tabii ilhamlar verirler. Bundan ötürü ormanlar bugün çok gelişmiş olan endüstriyel memleketler için en önemli bir psikososyal fonksiyon yaparlar. "MİLLİ PARKLAR" büyük ekonomik harcamalarla bu ihtiyaçtan doğma eserlerdir.

Çevrenin bütün çeşitli tipleri arasında tabii orman en düzenli bir ünite olarak ağaçlarının yapraklarında kısa yaşamını geçiren şu veya bu böcek türünden en vahşi sırtlanlara kadar olmak üzere birçok canlı varlıkların ve çeşitli bitkilerin bir tabiat ahengi içinde yaşadıkları bir âlemdir ve bunun bütün elemanları kendi özelliklerine rağmen bir bütünlük halinde bir kader zorunluğu ile birbirlerine bağlıdır.

Orman değişince içinde yaşayan organizmaların da bütün hayat koşulları değişir. Yüzlerce böcek türü ağaçlarda yaşadıkları halde görünmezler. Fakat meraklı ve dıyari ziyaretçi bunların çok hafif kıpırcamalarında, yaprak esintilerinde, bütünlüğü ile ormanın haşmetli görüntüsünde bir şeyler sezer, mânâlar bulur. Yazar Kenan Akın Tercüman gazetesinde bu

sıralarda çıkan seyahat notlarında Uganda'nın dev milli parklarından birinde bu kabil duyguları çok güzel canlandırmaktadır ve bunlardan bir parça alıyorum:

"Gece, ormanda bir başka haşmetle, bir başka güzellik ve rüya ile gözlerimizin önünde uzayıp gidiyordu. Turistlerin el fenerleriyle aydınlatıkları asırlık ağaçlar arada mora, çünük yeşile, kızıl sarıya boyanıyor, sonra yine ebedi sonsuzluğun karanlığında gömülü kalıyordu. İnsan Afrika ülkelerinde ancak ağaçlarında diğer tüm canlılar gibi nefes alıp verdiklerini birbirleriyle dertleştiklerini, büyüklerin küçüklere yaşamlarından ilginç pasajlar anlattıklarını hissedebiliyordu. Evet ağaçlar da tıbbi insanlar gibi bu kardeş orman topluluğu içinde maddi ve manevi bir yaşam süniyorlardı. İnanıyorum ki, bu ağaçlar bazan mutlulukları için birbirlerini tebrik ediyorlar, bazan de felaketlerini paylaşarak teselli rüzgarlarından medet umuyorlardı. Hayır kolay değil ormanı ve ormandaki duyguları dile getirmek, bir kaç satırla herşeyi gözler önüne sermek. Bu ormanın zengin ve gururlu bir felsefesi olduğunu idrak edebiliyorduk"

En eski zamanlardan beri birçok yerlerde ağaç kutsallaştırılmış ve ağaç dikme simgeleştirilmiştir. İsrail'de deniz kıyısından bir kaç kilometre içerde 40.000 ağaçlı "Simohoni" adlı bir orman vardır. Her yıl Ekim ayının belirli bir gününde birçok ana-babalar, kardeşler karı-kocalar buraya gelirler ve belirli plakalı servi ağaçlarına hitap ederler. Bunlar bir savaşta ölen askerlerin isimlerini taşırlar, Yakınları bayağı ağaçlarla konuşurlar ve onlara bir yıl içinde ailelerinde geçen ilginç olayları anlatırlar. Bol ağaç diken yalnız İsrail değildir. Biz de ormanlarımızı onarmak ve yenilerini yetiştirmek çabası içindeyiz. Fakat bu ağaç törenini ilginç bulduğum için belirtmeyi yararlı buluyorum.

Eski İsrail kutsal kitaplarının nakillerine göre ağacın hayatı, insanın yaşamına benzer ve İsrail'de her ailevi olay bir ağaç dikmekle kutlanır. Örneğin bir do-

ğum, bir evlenme, bir ölüm olayı gibi. Yarınsı çöl ve kayalık olan bir memleket bu inançlar, törenler ve programlarla kısa bir zamanda ormanlarla örtülmüştür.

En eski insanlık günlerinden beri büyük kentlerin yorucu, moral bozucu hayatlarından tiksinen ve daha ideal bir yaşantı arayan bazı düşünürler, filozoflar sakin ve huzur verici tabiat köşelerine çekilmişler, bakir ormanların kapladığı yüksekçe yerlerde bir süre yaşamışlar, derin felsefi ve moral düşüncelere dalmak suretiyle benlikleri anmış olarak bir takım insan-cıl doktrinlerle yine kalabalık dünyaya dönmüşler, konuşmuşlar ve yazmışlardır.

Bunlar yalnız Nietzsche'nin filozofik bir romanında yıllarca tabiat yalnızlıklarında yaşattığı "Zerdüş" gibi hayali maceracılar, ya da bir deniz kazası sonunda yalnız başına ıssız bir adaya çıkan "Robinson Crusoe" tipinde insanlar da değildir. Bunlar arasında göklere yaklaşmak, Tanrıyı gönüllerinde ve ruhlarında duymak ve bundan ilhamlar ve buyruklar alan ve bu manevi nur ile inançlarını ve dinlerini insanlara ulaştıran peygamberler mesihlerdir.

Demekki bakir tabiat ile başbaşa gelme ve onun ululuğunu bir çeşit sevdâ ile kavrama Freud'un da "Sublimation" dediği bir yücelmedir. Bunun çok canlı bir örneğini H. David Thoreau'nun geçen asrın ortalarında ABD'de yayımlanmış olduğu "Walde" adlı eserinde buluyoruz. Aradan 100 yıl geçtikten sonra bugün de klasik bir edebi eser değerini taşımaktadır. Yazarı iki yıl yanından bir derenin de aktığı bir orman kenarında kendi elleriyle yaptığı kulübede yaşamış ve bu naturel yalnız hayat denemesini bu eserinde moral-sosyolojik-felsefi düşünceler ve görüşler halinde yansıtmıştır.

Bu özellikle Materyalist Anglo-Amerikan medeniyetine karşı bir kınamadır, ve yazar kutsal diyarı, ya da "vadedilmiş cennet"i ormanlarda, en temiz tabiat yataklarında bir yalnızlık, hayatında aramıştır. Bu tabiatıyla Pluton'un "Cumhuriyet" diyaloglarından beri çok ya-

zılmış, hayali "Utopialar" dan biri değildir. Thoreau, ormanlara bir "Misanthrope=İnsanlardan kaçan" gibi değil, tersine bir insanlık ideali amacıyla gitmiştir ve orman hayatında çok az harcamalarla doyurucu ve ilhamlar verici bir hayat yaşamının olanağını ve gerçekliğini ispat etmeye çalışmıştır. Thoreau, geçen asırda beliren "Homo Ambitious-Ihtiras adamı"nın aşırı tutkusal ve sadistik amaçlı hayatı yerine yalnızlıkta ve tabiat sinesinde "Naturisme" i, manevi huzuru tabiata bağlı bir çeşit sofuluğu aramıştır.

Hippiler bir süre diğer bazı filozoflar, eski dinleri gibi Thoreau'yu da bir önder saymışlardır. Fakat ünlü edibin yaşamı hiç bir zaman bir hippie düsturuna uymamıştır. Nitekim cinsel kudurganlığı yaşantısına örnek olarak sokmamıştır.

ORMANLARI KORUMA VE MİLLİ PARKLAR

Günden güne hastalanan dünya topraklarına belirli bazı tabiat köşelerini başta ormanlar olmak üzere medeniyetin yıkıcı etkilerinden kurtarmak için bazı hayvan ve bitki türlerinin geleceğe doğru uzanmalarını sağlayan "Milli Parklar" dünyanın bütün gerekli nimetlerini içine almış olan eski "Nuh gemisi"ne benzetilmektedir. Dünyada ilk Milli Park "Yellowstone" 1872 de Newyork'ta açılmıştır. Burda bir taraftan belirli hayvan ve bitki bölümleri, bir taraftan da halkın yararlanacağı özel köşeler vardır. Aşağı yukarı bundan bir asır sonra "Tabiatın Korunması için Uluslararası Birlik" adlı organın koruma listesinde 1200 milli park yer alır. Fakat bazı zengin memleketlerde olduğu kadar Afrika gibi bol ormanlı ve vahşi hayvanlı ülkelerde bu parklar turistlerin hücumlarına uğramakta ve ekonomik kazanç ihtirasları da işe karışmaktadır.

1970 da Japonya'da 284 milyon kişi 23 Milli Parkı gezmiş ve 1 milyar 400 bin dolar kazanç sağlanmıştır. 1971 de İsviçre'nin yalnız bir milli parkını 270.000 kişi görmüştür. 1970'de A.B.D. de turistler

bu milli parkları ve dolaylarını gezmede 7.5 milyar dolar harcamışlardır. Bu astronomik gelir sağlayıcı ticari girişimler bu milli parkların çoğaltılmasında rol oynar. Binlerce insanın ziyaretleri ve hatta otomobillerin yeşil alanlara kadar sokulmaları düşündürücü zararlar vermektedir. Bundan ötürü koruyucu tedbirler zorunluluğu doğmuştur. Acaba turistlerin bu aşırı ziyaret merakları ve akınları hangi nedenlere bağlıdır? Belki kalabalık kentli medeni memleketlerde günlük hayat yorgunlukları ve boğucu kirli havalar bu nedenlerden biridir. Fakat Asya ve Afrika'daki çeşitli vahşi hayvanlı parklarda turist hücumu daha ekzantrik nedenlere bağlıdır.

Artık insanlığın saldırganlık ruhu büyük kentlerdeki tarihi abidelerden, müzelerden, zengin atraksionlu gazinolardan vahşi tabiat ve hayvan görüntülerine dönmektedir. Fakat bu da tek başına bir neden değildir. Zira bir çok seyyahlar bu vahşi zevklerden yerlerde sürünen türlere, rengarenk kuşlara ve böceklerle dönmüyorlar. Birçokları da vahşi tabiat meraklarını belirtirlerken, motellerde yemeklerin zengin çeşnili olmadıklarından Şampanya bulunmadığından şikayet ediyorlar. Turistik broşürlerin ve televizyonların propagandaları etkisi altındaki turistler herşeyi ve özellikle yeni ekzantrik, kamçılayıcı görüntüleri görmek sevdiyiyle bu da bir moda salgını halini almaktadır.

Memleketimizde hergün bir çok orman tutuşmakta ve topraklar erozyona bağlı olarak verim kaybetmektedir. Ormanları sırf ekonomik dürtüler ve zevk nedeniyle tutuşturanlar, insan öldürür gibi büyük suç işlediklerini bilmelidirler. Buna ait mesnetsiz özürler, aşırı bir merhamet, ya da çıkarıcı ard düşünceler politikası, her halde memlekete zararlıdır. Orman Bakanlığının son zamanlarında memleketimizde MİLLİ PARKLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'nü kurmuş olması son derece isabetlidir. Bu kuruluşun meyvalarını inanç ile bekliyoruz.

* * * *